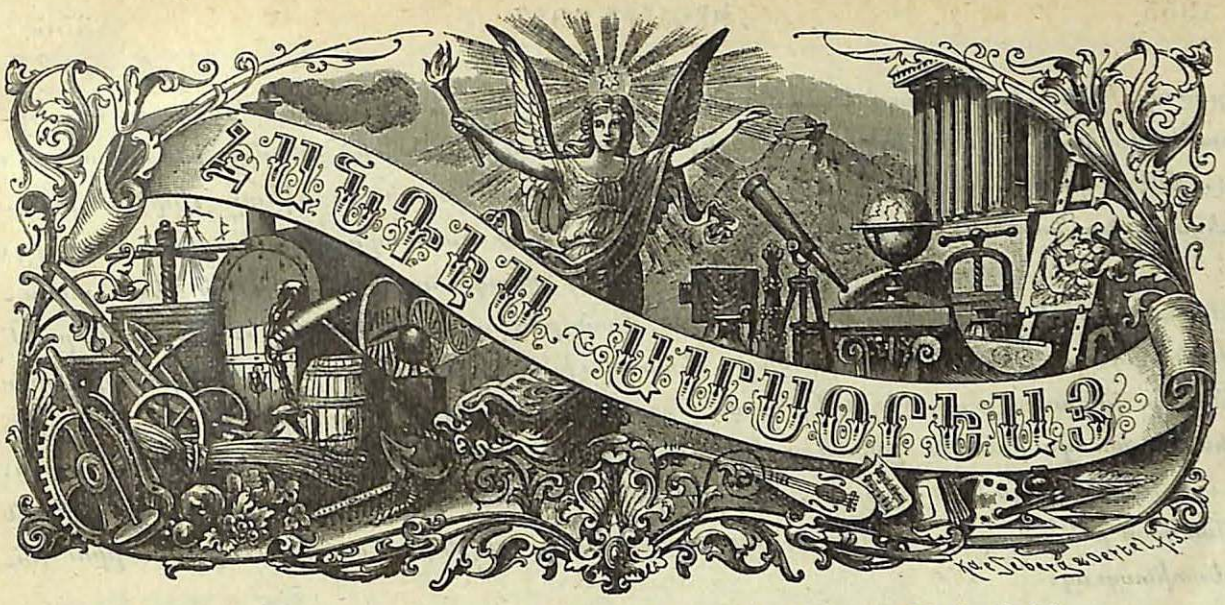

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԹԵՐԹ

ԽԱ. ՏԱՐԻ 1927	*Տարեկան 1 ստերլինգ:*	ԹԻՒ 7, ՅՈՒԼԻՍ

ԵՒԹԱՂԻ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԳԼՈՒԽՔ ԳՈՐԾՈՑ ԱՌԱՔԵԼՈՑ

(Շարունակութիւն·)

Վասն նորընծայ խրատուն Տիմոթեայ եւ ըստ յայտնութեան երթալոյն Պաւղոսի ի Մակեդոնիա։ ա. Յորում վասն հաւատոյն եւ փրկութեան կնոջ ուրումն Լիդիայ, եւ վասն բժշկութեան աղախնոյն, որ զհարցուկ այսն ունէր, վասն որոյ զՊաւղոս արկին ի բանտ տեառքք նորա։ բ. Վասն լինելոյ անդ շարժմանն եւ սքանչելեայ եւ թէ որպէս հաւատայ բանտապետն եւ ի նմին գիշերի մկրտեցաւ ամենայն ընտանեաւք իւրովք եւ թէ աղաչեցեալք ելին ի բանտէ անտի առաքեալքն։

ԻԵ. Վասն խռովութեանն որ եղեւ ի Թեսաղոնիկէ յաղագս քարոզութեանն եւ փախստեանն Պաւղոսի ի Բերիա եւ անտի յԱթէնս։

ԻԶ. Վասն յԱթէնս մեհենին գրոյ եւ իմաստասէր քարոզութեանն եւ աստուածպաշտութեանն Պաւղոսի։

ԻԷ. Վասն Ակիւղայ եւ Պրիսկիղայ եւ կորնթացւոցն անհնազանդութեան եւ ըստ

1 Բ նորընծա։ Վասն նորընծայ խրատուն = περὶ κατηχήσεως. ԱԷ չէք եւ ‖ 2 Բ ի Մակեդոնիա։ Է ի Մակեդոնիայ։ Բ որում։ Գ եւ Բ ագր. Լիդիա անուն, յոյնը սակայն τινὸς γυναικὸς Λυδίας ‖ 3 Բ զհարցուք, Է զհարցուկն այն։ Բ զՊաւղոսն ‖ 4 Բ ի բանդ, ԱԷ տեառքն նորա։ Է անա։ Բ եթէ փխնկ եւ թէ։ Ա չէք եւ ‖ 5 ԲԷ բանդապետն։ Ա ընդանեաւքն, Ը ընտանիւքն։ Բ եթէ փխնկ եւ թէ, Է եւ եթէ ‖ 6 Բ ի բանդէ անտի։ Ա ի բանդէ, Գ եւ Բ ագր. ի բանտէն, չէք անտի։ ԻԴ. գլուխն յոյնին մէջ ունի չորս ստորաբաժանում՝ ա. Յորում վասն հաւատոյն... բ. Վասն բժշկութեան... գ. Վասն լինելոյ անդ շարժմանն... դ. Եւ թէ աղաչեցեալք... ‖ 7 Բ վասն փխնկ յաղագս ‖ 8 Ա ի Բերիայ։ Գ եւ Բ ագր. յԱթէնս ‖ 9 Գ եւ Բ ագր. յԱթէնս։ Մեհենին գրոյ = τῆς ἐπιβωμίου γραφῆς. Իմաստասէր քարոզութեանն = φιλοσόφου κηρύγματος ‖ 11 Ա վասն Պրիսկիլեայ եւ Ակիւղեայ, Է Ակիղա, ԲԷ Պրիսկիղայ, Գ եւ Բ ագր.

յառաջգիտութեան գնոցանէ հաճութեանն Աստուծոյ, որ յայտնեցաւ Պաւղոսի։ ա. Յորում վասն Կրիսպոսի ժողովրդապետի, որ հաւատացն հանդերձ ոմամբք եւ մկրտեցաւ։ բ. Թէ ի յուզել խռովութեանն ի Կորնթոս խուսեաց Պաւղոս եւ եկեալ յԵփեսոս խաւսեցաւ ընդ նոսա եւ գնաց եւ վասն Ապողոսի առն ճարտարաբանի եւ հաւատացելոյ։

5 ԻԸ. Վասն մկրտութեան եւ հոգւոյն սրբոյ պարգեւաց, որ տուան ի ձեռն աղաւթիցն Պաւղոսի հաւատացելոցն յԵփեսոս եւ վասն բժշկութեան ժողովրդեանն։ ա. Յորում վասն որդւոցն Սկեւեայ, թէ չէ պարտ ձեռնամուխ լինել անհաւատից եւ անարժանից յիրս ինչ որ հաւատովք գործիցին եւ վասն խոստովանութեան հաւատացելոցն։ բ. Վասն յԵփեսոս խռովութեանն շարժելոյ ի Դեմետրեայ արծաթագործէ ի վերայ առաքելոցն։

10 ԻԹ. Շրջելն Պաւղոսի։ ա. Յորում վասն մահուն եւ դարձին Եւտիքեայ աղաւթիւքն Պաւղոսի ի Տրովադա։ բ. Յորում նաւաչուն[1] Պաւղոսի յԵփեսեայ մինչեւ ի Կեսարիա Պաղեստինացւոց։

Լ. Ագաբու մարգարէութիւնն վասն անցիցն որ անցանելոցն էին ընդ Պաւղոս յԵրուսաղէմ։

15 ԼԱ. Խրատ Յակոբու առ Պաւղոս վասն չտալոյ կարծիս արգելուլ զերբայեցիսն ի թլփատելոյ։

Պրիսկիղեայ։ Գ եւ Բ ագր. կորնթացւոց։ Բ անհնազանդութեանն։ ԱԲԻ հաճութիւնն։ Ա հաճոյութիւնն ‖ 1 Եւ ըստ յառաջգիտութեան գնոցանէ հաճութեանն = τῆς τε κατὰ πρόγνωσιν ἐπ' αὐτοῖς εὐδοκίας ‖ 2 Ի հաւատաց ‖ 3 ԱԻ եւ յուզելոյ, Բ եւ ուզել, Գ եւ Բ ագր. Թէ ի յուզել = ὅτι στάσεως κινηθείσης. Ա որ ի Կորնթոս։ Բ Եփեսոս խոսեցաւ ‖ 4 Կը նախընտրեմ էի Ապողոս ընթերցուածը = Ἀπολλώς, Ա ունի Ապաւղոս, ԲԳ եւ Բ ագր. Պաւղոս, իսկ Գործք Առաք. Ապեղէս ԺԸ, 24։ Իի գլուխը յոյնին մէջ ունի երեք ստորաբաժանում՝ ա. Յորում... բ. Թէ ի յուզել... գ. Եւ վասն Ապողոսի ‖ 6 Ի ժողովրդեանն բժշկութեան ‖ 7 Ի որդոցն Սկեւայ։ Բ Թէ պարտ, չիք չէ։ Ձեռնամուխ լինել = προσχωρεῖν։ Բ անհաւատից եւ անհաւատից յիրս ինչ որք ‖ 8 ԱԻ գործեցին։ Գ եւ Բ ագր. եւ խոստովանութեանն վասն հաւատացելոցն ‖ 8—9 Բ Եփեսոս ... ի Դեմետրեայ։ Ի շարժելոյ խռովութեանն։ Գ արծաթագործի։ Բ չիք ա ի լուս., նոյնպէս Ա լուսանցազարդի պատճառով կը ձգէ ա եւ բ ‖ 10 Բ Եւտիքեա, Ի Եւտեքեայ, Գ Տիւքա (sic), Բ ագր. Եւտիւքայ ‖ 11 Գ ի Տրուադայ, Բ ագր. ի Տրուադա։ Ի Տրովադա յատուկ անուան կը կցէ յոյնը παραίνεσίς τε αὐτοῦ ποιμαντικὴ πρὸς τοὺς ἐν Ἐφέσῳ πρεσβυτέρους, որ չկայ հայուն մէջ։ Ա ի Կեսարիայ։ Ի Պաղեստեննացւոց։ ԻԹ. գլուխը յոյնին մէջ մէկ ստորաբաժանում ունի՝ ա. Յորում ‖ 13 ԱԻ մարգարէութիւն։ Բի անցանելոց ‖ 14 ԱԻ Յակոբու, Բ Յակովբայ։ Վասն չտալոյ կարծիս = περὶ τοῦ μὴ δοκεῖν.

---

[1] ԲԱՌԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ "Յորում նաւալուն Պաւղոսի" = ἐν ᾧ παράπλους Παύλου. Նորայր եւթաղեան այս բարդութեան կը համադրէ Ագաթանգեղեայ ամպոլոր եւ երկնալոր նոյնանման կազմութիւնները՝ "լուսաւորագոյն եւս պատմեալ զհանգամանս վերանալոյն... եւ զամպոլոր եւս նորին", էջ 247, այսպէս ունին abd, մինչդեռ ԱԲԵ կը ներկայացընեն եւ "զամպոլոր-ելն նորին" անյաջող կցուածը, զոր անայլայլ կ'ընդգրկեն ի մէջ այլոց ՀԲ, Ա, էջ 74, Ձագրճեան, Նոր Բարբառարան, Նորայր, Կոր. Վարդ., էջ 317 եւ Աճառեան, Հայերէն արմատական բառարան, Ա, էջ 233։ (Սաղմոսներու գլխակարգութեան անծանօթ հեղինակը աչքի առաջ ունեցած է ամպոլոր ուղիղ ընթերցուածը, որմէ ազդուելով գրած է "վասն յարութեան Քրիստոսի եւ յերկինս վերանալոյն եւ ամպոլոր ճանապարհին", Գլ. ԻԳ, Զօհրապեան, էջ 390)։ "Առ ի կատարած աւետարանին իւրոյ զերկնալոր ճանապարհն Քրիստոսի նշանակեաց", էջ 247։ Թէ՛ եւթաղի եւ թէ՛ Ագաթանգեղի մօտ նոյն է կատարելապէս բարդութեան օրէնքը, տարբեր է միայն քերականական առումը. նաւալոր գոյական է, մինչդեռ ամպոլոր եւ երկնալոր գործածուած են ածականաբար։ "Միւս դասք չունին եւ ոչ մի բարդութիւն ի ը- եւ ը-եմ բառից։ Այլ մատենագիրք յետ Ոսկեդարուն ունին խորանաչուշ, մակուկաչուշ, յածաչուշ", Նորայր, անդ։

digitised by

ԼԲ. Վասն յԵրուսաղէմ ամբոխին ի վերայ Պաւղոսի յուզելոյ եւ թէ որպէս զնա հաշտարարեան ի բազմութենէ անտի փրկեաց։ ա. Ցորում Պաւղոսի վասն իւրոյ հաստատութեանն եւ յառաքելութիւն կոչելոյ. վասն որոյ Անանիա ցՊաւղոս ի Դամասկոս ասէր յայտնութեան եւ բարբառոյ Աստուծոյ առ նա երբեմն եկելոյ ի տաճարին. թէ վասն այնորիկ զան ըմբռնելոց էր Պաւղոս՝ ասէր թէ Հռովմայեցի իցէ եւ արձակեցաւ։

ԼԳ. Վասն որոյ միանգամ Պաւղոսի մեռեալ յատեան լկեցաւ, դաւանեաց եւ վաղվաղակի վճարեաց։

ԼԴ. Վասն դաւաճանութեանն խորհելոյ հրէիցն զՊաւղոսէ եւ գուշակելոյ զայն առ Լիւսիա։ ա. Ցորում թէ առաքեցաւ Պաւղոս առ դատաւորն ի Կեսարիա զինուորաւք եւ թղթովք։

ԼԵ. Տերտիղեայ ամբաստանութիւն զՊաւղոսէ եւ նորա պատասխանատուութիւն առաջի դատաւորին։

ԼԶ. Վասն Փիլիկեայ փոխանակելոյ եւ Փեստոսի յառաջ մատչելոյ եւ առ նովաւ Պաւղոսի դատելոյ եւ արձակելոյ։

ԼԷ. Ագրիպպայ եւ Բերենիկեայ գալուստ եւ հարցումն զՊաւղոսէ։ ա. Ցորում Պաւղոսի պատասխանատուութիւն առ նոքաւք վասն աւրինաւոր կրաւնիցն[1] իւրոց եւ կոչմանն յաւետարանն եւ թէ ոչ իւիք վնասակար է հրէից Պաւղոս ասէր Ագրիպպաս ցՓեստոս։

1 Բ յամբոխին։ ԱԲԷ յուզելոյ, իսկ Գ եւ Բագր. յառնելոյ, յոյնը περὶ τῆς... κινηθείσης ἀταξίας. Բ եւ եթէ ‖ 2 ԱԲԷ փրկեր։ Ա չունի ա լուսանցազարդի պատճառով ‖ 2—3 Է Պաւղոս... հաստատութեան, Բ հաստատութեան, Ա հաստատութեանն յառաքելութիւն կոչեցաւ, Դ յառաքելութեան կոչելո վասն որոց։ ԱԴԷ Անանիայ, Բ անանեանց։ Գ եւ Բագր. ասէր ի Դամասկոս ‖ 4 Բ յայտնութեամբ։ Է չէք առ նա։ Ա եկելոց, ԴԷ եկելոյ երբեմն։ Ա վասն այսորիկ։ ԴԵ ըմբռելոց։ Բ ասէ թէ ‖ 5 ԱԳԴԷ եւ Բագր. Հռոմայեցի։ ԼԲ. գլուխը յոյնին մէջ ունի երեք ստորաբաժանում՝ ա. Ցորում Պաւղոսի... բ. Վասն որոյ Անանիա... գ. Թէ վասն այնորիկ ‖ 6 Դ Պաւղոս ‖ 8 Է խորհելոյ։ ԱԲԴԷ հրէից։ ԱԲԴ չէք որոյ Անանիա... գ. Թէ վասն այնորիկ ‖ 6 Դ Պաւղոս ‖ 8 Է խորհելոյ։ ԱԲԴԷ հրէից։ ԱԲԴ չէք եւ (գուշակելոյ) ‖ 9 Ա Լիւսիայ, Դ Լիւսիաս։ Ա չունի ա։ ԱԲԴ ի կեսարիայ ‖ 10 Ա թխթովք ‖ 11 Ա Տերտեղեայ, Բ Տերտիղեայ, Գ եւ Բագր. Տերտիղայ, ԴԷ Տերտեղեայ։ Բ չէք զՊաւղոսէ — պատասխանատուութիւն։ Դ Նորայ պատասխանատուութիւն, ԳԷ եւ Բագր. պոռոխանոռրոնիւն, Ա միայն պատասխանատուութիւն, տես էջ 97 ‖ 13 Ա Փիլիքսեայ, Բ Փեղիկեայ, Դ Փիլիկեա ‖ 14 Է արձակելո ‖ 15 Ա Զգրիպեայ (sic), Դ Ագրիպեա, Է Ագրիպեայ, Բ Բերէնիկեայ, Դ Բերինիկիա, Է Բերինիկեայ։ Գ եւ Բագր. գալուստն։ Ա չէք ա ‖ 16 ԱԲԴ պատասխանատուութիւն (Ա պատասխանատուութիւնն), ԳԷ եւ Բագր. պոռոխանոռրոնիւն, տես էջ 97։ Դ կոչման ‖ 17 Է ասէ։ Ա Ագրիպաս, Դ Ագրիպա, Է Ագրիպպա, Բ Ագրիպպեա։ ԼԷ. գլուխն երկու ստորաբա-

---

[1] ՆՇԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱՌԱՔՆՈՒԹԻՒՆ՝ "Վասն ա-բրինա-որ կրա-նիցն իւրոց" ասութիւնը, որ թարգմանութիւնն է յոյն բնագրին περὶ τῆς ἐννόμου θρησκείας αὐτοῦ բացատրութեան, Նորայր կը գտնէ գործածուած Ագաթ.ի մօտ, ինչպէս նաեւ Մակաբայեցւոց Գրքին մէջ՝ "Իսկ երանելին պարկեշտասէրն Գայիանէ... յիշեալ զուխտն սրբութեան, ա-բրինա-որ կրա-նիցն զգաստութեան սրբութիւնն, յոր մեռեալ էին", Ագաթ., էջ 81. "Ղկրա-նս ա-բրինա-որս" ի բաց քակեցին եւ անաւրէնութեան նոր աւրէնս ի ներքս արկանէր", Բ. Մակաբ. Դ. 11 = καὶ τὰς μὲν νομίμους καταλύων πολιτείας. Վերջին այս տեղեաց վրայ հիմնուած Նորայր Մակաբ. հետագայ երկու հատուածները կը փորձէ կամ լաւ եւս կ'առաջարկէ ուղղագրել՝ "Մանաւանդ առաւել ըստ աստուածագործ սրբութեան ա-բրինաքէր (ա-բրինա-որ?) կրաւնից", Բ. Զ. 23, "զամենազաւրն աղաչել զԱստուած... զի... մի ընդ ոտս տացէ հպարտութեան խորհրդոցն ա-բրինաւն (գկրաւնսն?) ա-բրինա-որս", Գ. Ա. 14. յոյն բնագիրը սակայն չի թոյլատրեր ուղղագրական նման ձեռնարկ յառաջ բերուած նախադասութիւններուն մէջ, տես τῆς ἁγίας καὶ θεοκτίστου νομοθεσίας եւ τὴν ἄνομον καὶ ὑπερήφανον πρᾶξιν.

A.R.A.R.@

ԼԸ. Նաւարկութիւն Պաւղոսի ի Հռովմ բաղում եւ մեծամեծ ձգնութեամբք լի։
ա. Յորում խրատ Պաւղոսի առ այնոսիկ որ ընդ նմայն էին վասն յուսոյն փրկութեան։
բ. Նաւակոծութիւն Պաւղոսի եւ թէ զնարդ զերծան ի Մելիտէ կղզի եւ թէ որչափ անդ սքանչելիս արար Պաւղոս։
5 ԼԹ. Թէ որպէս ի Մելիտեայ ի Հռովմ եհաս առաքեալն։
Ղ. Վասն վիճելոյն Պաւղոսի ընդ Հրէայսն որ էին ի Հռովմ։ — Տունք ՃՀԸ։

Ի գիրս գործոց առաքելոց ընթերցուածք ԺԶ։ Ընթերցուածն ա՝ տունս խ։ Ընթերցուածն բ՝ տունս Լ։ Ընթերցուածն գ՝ տունս ՃԹ։ Ընթերցուածն դ՝ տունս ՃԼԶ։ Ընթերցուածն ե՝ տունս Ճ։ Ընթերցուածն զ՝ տունս մի։ Ընթերցուածն է՝ տունս ղբ։ Ընթերցուածն ը՝ տունս հէ։ Ընթերցուածն թ՝ տունս մզ։ Ընթերցուածն ժ՝ տունս մՀէ։ Ընթերցուածն ժա՝ տունս ՃՂԴ։ Ընթերցուածն ժբ՝ տունս ՃԿԴ։ Ընթերցուածն ժգ՝ տունս մՂԹ։ Ընթերցուածն ժդ՝ տունս մԴԴ։ Ընթերցուածն ժե՝ տունս ՃԿԸ։ Ընթերցուածն ժզ՝ տունս ՃԺ։ Գլուխք խ. վկայութիւնք Լ. տունք սՀԺԶ։

ժանում ունի յոյնին մէջ՝ ա. Յորում Պաւղոսի... բ. եւ թէ ոչ իւիք ‖ 1 ԱԳԴ եւ Բ ագր. ի Հռոմ. ԱԴ ճգնութեամբ։ Գ եւ Բ ագր. ճգամբք։ Դ չէք լի ‖ 2 Ա չէք ա։ Դ ընմայն (sic) ‖ 3 Ա չէք բ։ Այսպէս կ'ուղղեմ Դի զերծանիմ էնդ կղզի ընթերցուածը, Բ ունի ի Մեղիտինէ, ԱԳԷ եւ Բ ագր. ի Մելիտէս, տես էջ 114 ‖ 4 Է Պաւղոս արար ‖ 5 Ա ի Մելիտէ, Բ ի Մեղիտինեայ։ Գէ եւ Բ ագր. ի Հռոմ։ Դ, որ կը սկսի Գլ. ԼԲ, ա. ստորաբաժանումով, տարօրինակ ու եզական գլխակարգութիւն մը կը ներկայացընէ, ԼԳի դէմ ունի ԼԱ, ԼԴ = ԼԲ, ա. Յորում թէ = ԼԳ, ԼԵ = ԼԴ, ԼԶ = ԼԵ, ԼԷ = ԼԶ, ա. Յորում Պաւղոսի = ԼԷ, ԼԸ = ԼԸ, ա. Յորում խրատ = ԼԹ, բ. Նաւակոծութիւն = Խ, ԼԹ = ԽԱ, Խ = ԽԲ ‖ 6 ԱԴԷՃGP վիճելոյ։ Գէ Բ ագր. եւ P ի Հռոմ։ Ա չունի տունք, ԲՌՃՀԲG = ροβ', իսկ ԴԷՃP ունին ՃՀԶ։

1 ԱԴG առաքելոցն։ ԱG ընթերցուած, I ընթերցուածն, չէք ԺԶ, տրամադրելի միւս օրինակները՝ ԲԳ (Սարգիսեան, Յուցակ, Ա, էջ 13) ՃՈB ունին մեր ընտրած ընթերցումը՝ ի գիրս գործոց առաքելոց ընթերցուածք ԺԶ. Է ունի զարտուղի բովանդակութիւն, զոր ամբողջապէս յառաջ կը բերենք բաղդատութեանց կատարածին։ Ա ընթերցուած ա տունս ունի խ, Դ ընթերցուածք ա տունս ունի քառասուն, ԲI ընթերցուածն ա տունս խ, գրեթէ նոյնպէս P (= Եղմ. Թ. 1925 Ձ., Մուրատ, Յայտն. Յովհն., էջ ՅՀԱ) ա. ընթերցուածն տունս խ, Z. στίχων μ' ‖ 2 Ա ընթերց. բ տունս ունի Լ, Դ ընթերցուածք բ տունս Լ, Z. = στίχων λ'։ Ա ընթերց. գ տունս ունի ՃԹ, Դ ընթերցուածք գ տունս ՃԹ, Z. στίχων ρϑ'։ Բ տունս ՃԸ, Ա ընթերցու դ տունս ունի ՃԼԶ, Դ ընթուածք (sic) դ տունս ՃԼԶ, Z. στίχων ρλς' ‖ 3 Բ ընթերցուածն ե տունս ՃԸ, Ա ընթերց. ե տունս ունի Ճ, Դ ընթերցուածք ե տունս Ճ, Z. στίχων ρ'։ Բ ընթերցուածն զ տունս, չկայ թիւը, Ա ընթերց. զ տունս ունի մը, Դ ընթերցուածք զ տունս ՃԸ, զոր կ'ուղղեմ մի, Z. στίχων σχ'։ Ա ընթերցուածն է տունս ունի, չկայ թիւը, Դ ընթերցուածք է տունս ղբ, այսպէս եւ Բ, մինչ Z. ունի ρχ' ‖ 4 Ա ընթերցու. ը տունս ունի ղբ. Դ ընթերցուածք է տունս հէ, նոյնպէս Բ եւ Z. ուղղեցի հէ։ Ա ընթերց. թ տունս ունի հե, Դ ընթերցուածք թ տունս մզ, Բ չունի թիւ Z. μν'։ Ա ընթերց. ժ տունս ունի մզ, Դ ընթերցուածք ժ տունս մՀէ, Բ տունս մՀգ, Z. στίχων τ' ‖ 5 Ա ընթերցու. ժա տունս ունի մՀգ, Դ ընթերցուած ժա տունս ՃԼԴ, Բ տունս մՂԴ, Z. στίχων σ'։ Ա ընթերց. ժբ տունս ունի ՃՂԴ, Դ ընթերցուած ժբ տունս ՃԿԴ, Բ չունի թիւ, Z. ρπ' ‖ 6 – 7 Ա ընթերց. ժգ տունս ուն" ՃԿԴ, Դ ընթերցուած ժգ տունս մՂԴ, նոյնպէս Բ, Z. στίχων σμ'։ Ա ընթերց. ժդ տունս ուն" մՂԴ, Դ ընթերցուած ժդ տունս մՂԹ զոր կ'ուղղեմ մՂԴ, Բ չունի թիւ, Z. ունի պատահաբար նոյնպէս մՂԴ։ Ա ընթերցո ժե տունս մՂԴ, Դ ընթերցուած ե տունս ՃԿԸ, Բ չունի թիւ, Z. σξη'։ Ա ընթերց. ժզ տունս ունի ՃԺ, Դ ընթերցուած ժզ տունս ՃԺ, Բ չէք թիւ, P ժզ ընթերցուածն տունս ՃԶ, Z. κε' ‖ Է ունի Գիրք գործոց առաքելոց | ընթերցունք ԺԶ | ընթերցուածն ա | ընթերցուածն բ | ընթերցուածն գ | ընթերցուածն դ | ընթերցուածն ե | ընթերցուածն զ | ընթեր-

ԸՆԹԱՑՔ ՊԱՌՂՈՍԻ ԱՌԱՔԵԼՈՅ

Ի Դամասկոսէ սկսեալ եւ զնաց յԵրուսաղէմ, անտի ի Տարսոն, անտի յԱնտիոք եւ դարձեալ երկրորդ անգամ յԵրուսաղէմ եւ դարձեալ երկրորդ անգամ յԱնտիոք, անտի որոշեալ ընդ Բառնաբայ յառաքելութիւն եկն ի Սելեւկիա, անտի ի Կիպրոս, անդ ուր կոչմանն Պաւղոս սկիզբն էառ, անտի ի Պերգիա[1], անտի յԱնտիոք Պիսիդեայ, անտի յԻկոնիոն, անտի ի Լիւստրա եւ ի Դերբէ լեկոնացւոց, անտի ի Պամփիւլիա, անտի ի Պերգիա, անտի յԱտալիա, անտի դարձեալ յԱնտիոք Ասորւոց, անտի դարձեալ երիցս անգամ յԵրուսաղէմ վասն Թլփատութեանն, անտի չորիցս անգամ յԱնտիոք, անտի եկն ի Սիւրիա եւ ի Կիլիկիա, դարձեալ երկրորդ անգամ ի Դերբէ եւ ի Լիւստրա, անդ ուր զՏիմոթէոս Թլփատեաց, անտի ի Փռիւգիա եւ ի գաղատացւոց աշխարհն, անտի ի Միւսիա, անտի ի Տրովադա, անտի ի Նէապոլիս, անտի ի Փիլիպպուս[2] Մակեդոնիայ, անտի եկն յԱսփի-

ցուածն է | տող մը գատարկ, յետոյ՝ տունս ունի խ | տունս ունի Լ | տունս ունի ՃԹ | տունս ունի ՃԼԿ | տունս ունի Ճ | տունս ունի մը | տունս ունի զբ։ Այսպէս ԱԳԴ (տունս) ՃԻԲ, Գործոց կատարածին Բ ունի տունք սշժզ գործք առաքելոց, Գ՝ տունք սշժզ, ԷՃ՝ գործք առաքելոցն տունք սշՅզ, Ա՝ գործք առաքելոցն տունք սշժզ ընթերցուածք ժզ, Հ՝ գործք առաքելոց ընթերցուածս ունի ժզ։ Ստիք շշժզ։ Վկայութիւն Լ, Զ՝ ունի գործք առաքելոցն ունի ընթերցուածս ժզ։ Վկայութիւնք Լ։ Ստիք սշ եւ յաջորդ տողին մէջտեղը՝ ժզ։

Ընթացքը ունին ինծի ծանօթ ձեռագիրներէն միայն ԲԵ եւ Տ (Սարգիսեան, Ցուցակ, Ա, էջ 69) օրինակները "այլոյ ուրումն" հեղինակած ոչ-դասական նախադրութեան կատարածին կից, կը յիշուի Բի մէջ՝ կցուած նոյնպէս նոյն նախադրութեան վերջը՝ "Ընթացք Պաւղոսի առաքելոյ։ Ի Դամասկոսէ սկսեալ", եւ այլն, Սարգիսեան, անդ, էջ 56, ինչպէս նաեւ կեռլայի օրինակին մէջ՝ "Գլխոց համառօտութեան կը յաջորդէ նախադրութիւն գործոցս կարճ այլոյ ուրումն եւ վերջապէս ընթացքն Պաւղոս առաքելոյ", Գովրիկեան, Դրանսիլուանիոյ հայոց մատենադարանի ցուցակը, էջ 340. Ը կը դնէ ընթերցուածոց կատարածին՝ "ընթացք Պաւղոսի առաքելոյ։ Ի Դամասկոսէ սկսեալ", Սարգիսեան, անդ, էջ 82, նոյնպէս Զի մէջ՝ "ընթացքն Պաւղոսի առաքելոյ", Կիւլէսէրեան, Լոյս 1906, էջ 1192։ Զի մէջ Պաւղոսի թղթերուն կցուած յիշատակարանին վերջը գրուած է "Պօղոսի շրջագայութիւնը մէջ սիւնակ", Ամառեան, Ցուցակ Հայ. Ձեռ. Սանասարեան վարժարանի ի Կարին, էջ 26։

1 Բ ընթացն, ԵԶ եւ կեռլ. ընթացքն։ Կեռլ. Պաւղոս։ Այսպէս եւ ԲԵ, Տ չէք եւ, յոյնը ունի καὶ ἀνῆλθεν ‖ 3 Ե երկրորդ ‖ 4 ԲԵ ունին յաւելը-ԲԵՆՆ, Տ յաւելը-ԲԵՆԷՆ, ուղղեցի ըստ յոյնին εἰς τὴν ἀποστολήν. ԲԵ եւ եկն։ Բ ի Սեղեւկիա, Տ ի Սելեֆկիա։ Ե ի Կիւպրոս ‖ 5 ԵՏ ի Պերգիայ, Բ Պիսիդիայ, Տ Պեսիդեա ‖ 6 Ե ի Լիւստրայ։ Ե ի Պամփիւլիայ, Բ ի Պան փիղա, Տ ի Պամփիւլա։ Ե ի Պերգիայ ‖ 7 Բ յԱտաղիա, Տ չէք յԱտալիա։ Ե ասորոյ։ Յոյնը՝ երիցս անգամ (τρίτον) յԱնտիոք ‖ 8 Բ ի Սիւրեա, Ե ի Սուրիայ = εἰς τὴν Συρίαν ‖ 9 Բ ի կիւղիկիա, Ե ի Կիւլեկիայ։ Այսպէս երկրորդ = δεύτερον, մինչ Բ եւ Տ երրորդ։ Ե ի Լիւստրիա։ Բ զՏիմովթէոս ‖ 11 Բ Մակեդոնիոյ, Տ Մակեդոնիոյ, ուղղեցի Մակեդոնիայ։

---

[1] ԲԱՌԱՔՆՆՈՒԹԻՆ՝ Անկանոն է Պէրգէ՝ ձեւն այստեղ եւ ստորեւ, տող 6, աւելի տանելի է Վկայաբանութեան Զրաքեանի բնագրին յունարան Պէրգէին = εἰς Πέργην, որ ինչպէս տեսանք զարմանալիօրէն Թ. 10 Ձեռագրին մէջ փոխուած է եւ եղած նոյնպէս Պէրգէ։ բուն կանոնաւոր ձեւն է Պէրգէ, տես "խաւսեցեալ ի Պէրգէ զբանն Տեառն", Գործք Առաք. ԺԴ, 24։

[2] ԲԱՌԱՔՆՆՈՒԹԻՆ՝ Ինչպէս հոս եւ ստորեւ, տող, նոյնպէս Գործք Առաքելոցի մէջ ԺԶ. 12 հայ թարգմանիչները հաստատուն ու անփոփոխ կը պահեն անեզական Φίλιπποι քաղաքին յունաձեւ յոգնակի հայցական հոլովը՝ εἰς Φιλίππους, կարեւորութենէ զուրկ են Բի եւ Գործոց Ոսկանեան ի Փիլիպպոս եւ Զ. Հրապի Նշանակած "ուրիշ" օրինակներու ի Փիլիպպոս-պոլիս տարբերակները, մինչդեռ շատ հետաքրքրական է "օրինակի մը" տուած ի Փիլիպս ընթերցուածը, որուն կազմութիւնը յար եւ նման է

պոլիս[1] եւ յԱպողոնիա եւ եկին ի Թեսաղոնիկէ, անտի ի Բերիա, անտի յԱթէնս, անտի ի Կորնթոս, անտի յԵփեսոս, անտի ի Կեսարիա, անտի երկիցս անգամ յԱնտիոք Պիսիդեայ, անտի ի գաղատացւոց աշխարհն եւ ի Փռիւգիա, անտի երկիցս անգամ յԵփեսոս, անտի գնաց ի Մակեդոնիա եւ եկն դարձեալ ի Փիլիպպուս եւ ի Փիլիպէէ դարձեալ ի Տրովադա, ուր եւ
5 զԵւտիքոս յարոյց զընկեցեալն անտի յԱսոն[2], անտի ի Միտիլենն, անտի ի (Հանդէպ) Քիայ, անտի ի Սամոն[2], անտի ի Մելիտոն, անտի առաքեցաւ յեփեսացւոցն եղբարց ի Կով, (անտի) յՌոդոն[2], անտի ի Պատարա, անտի ի Տիւրոս, անտի ի Պտղոմիդա, անտի ի կե-

1 Տ յԱպողոնիայ։ Բ յԱթէն ‖ 2 Բ չէք անտի յԵփեսոս։ Տ ի Կեսարիայ։ Տ Պիսեդեա։ A curious error appears in Asterius and in Euthalius, and therefore was probably part of the early tradition, according to which Pisidian Antioch, not Syrian Antioch was alluded to in (Գործք ԺԸ) v. 22, Ramsay, St. Paul the traveller, էջ 266. Տ գաղատ. (չէք ի) ‖ 3 Բ Փռիւգիայ (չէք ի)։ Տ ի Մակեդոնիայ։ Հայ ՁՁներու մէջ չկայ յոյնին διελθὼν τὴν Μακεδονίαν ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, κἀκεῖθεν διελθόντες τὴν Μακεδονίαν ‖ 4 Բ ի Փիլիպպէ, Տ ի Փիլիպէէ։ Տ ի Տրոդավայ ‖ 5 Բ ի Միտիղլենն, Տ ի Մետիլենն = εἰς Μιτυλήνην. Տ ի Քիայ, Բ ի Քիա, ուղղեցի ըստ յոյնին ի հանդէպ Քիայ = ἄντικρυς Κίου ‖ 6 Անտի — ի Կով = ἐκεῖθεν μεταπεμψάμενος τοὺς ἐν Ἐφέσῳ, ὡμίλησεν αὐτοῖς, εἶτα εἰς Κῶν (Loll. Κῷ), εἶτα... ‖ 7 ԲՏ չէք անտի։

ԱԹԷՆ+ անեզական անո ան հայցականի կազմութեան՝ εἰς Ἀθήνας = յԱԹԷՆս, εἰς Φιλίππους = ի Փիլիպպոս։ Զարմանալի է որ հայ թարգմանիչները անկախ յոյն բնագիրներէն ինչպէս Ἀθῆναι, նոյնպէս Φίλιπποι անեզականին յոգնակի սեռականները կը վերածեն միշտ եւ ամենուրեք եզակի բացառականի, այսպէս յԱԹԷՆայ, Եւթաղ, էջ 114 = ἀπὸ Ἀθηνῶν, ի Փիլիպպէայ, Եւթաղ, էջ 114 եւ Գործք Առաք. Ի. 6 կամ ի Փիլիպէէ, Եւթաղ = ἀπὸ Φιλίππων. Ցունաձեւ -ους յոգնակի հայցական կը կրեն նաեւ ինչպէս ի Պոտիոլոսս = εἰς Ποτίολους, Եւթաղ, էջ 365 եւ Գործք Առաք. ԻԸ. 13՝ ի Պոտիոլոսս կամ ի Պոտիոլոս տարբերակներով, նոյնպէս եւ զԳաբիոսս = τοὺς Γαβίους, Եւսեբ., Քրոն. Ա, էջ 389, տես Karst, Eusebius Werke V, Die Chronik, էջ 138։

1 ԲԱՌԱՔՆՈՒԹԻՒՆ՝ Հետեւելով յոյն բնագրի τὴν Ἀμφίπολιν ընթերցուածին ՁՁներու կասկածելի յԱմֆիսոսպոլիս գրութիւնը կը սրբագրեմ յԱմֆիպոլիս, այս ուղիղ ձեւն ունի նաեւ Գործք Առաքելոցի հայ թարգմանութիւնը՝ "եւ շրջեալ ընդ Ամֆիպոլիս (յօրին՝ յԱմֆիպաւղիս) եւ ընդ Ապողոնիա, եկին ի Թեսաղոնիկէ", ԺԷ, 1։

2 ԲԱՌԱՔՆՈՒԹԻՒՆ՝ Եւթաղի թարգմանիչը յունաձեւ -ον հայցականով է որ կը ներկայացնէ ինչպէս այստեղ Ասոն, նոյնպէս ստորեւ Սամոն, տող 6, Ռոդոն, տող 7 եւ Կնիդոն, էջ 365 տող 4 տեղանունները, որոնց ուղղականներն են Ասոս = Ἄσσος, Սամոս = Σάμος, Ռոդոս = Ῥόδος եւ Կնիդոս = Κνίδος. Խնդրոյ նիւթ այս բառերէն τὴν Ἄσσον Գործք Առաքելոցի մէջ կը թարգմանուի նոյնպէս Ասո(վ)ն, Ի. 13. εἰς Σάμον Մակաբ. Ա. գրքին մէջ նոյնպէս ի Սամոն, ԺԵ. 23, մինչ Գործք Առաքելոցի մէջ կանոնաւոր ի Սամոս, Ի. 15. εἰς Ῥόδον Գործք Առաքելոցի մէջ ի Հռ(վ)դոն, ԻԱ. 1, Մակաբ. Ա, գրքին մէջ ի Ռոդոն, ԺԵ. 23, ինչպէս Եւթաղի մօտ (Բ ի յՌոդոն, Տ յՌոդոն). իսկ εἰς Κνίδον Մակաբ. Ա, գրքին մէջ կը շրջուի կանոնաւոր հայերէնի ի Կնիդոս, ԺԵ. 23, մինչ Գործք Առաքելոցի մէջ κατὰ τὴν Κνίδον կը ստանայ հայատիպ դարձուած մը՝ ընդ Կնիդեսս, "ոմանք" սակայն ունին ընդ Կնիդոն, ԻԷ, 7։ — Դասական մատենագրութեան մէջ նաեւ այլուր ու մասնաւորապէս Եւսեբեայ Ժամանակագրութեան մէջ շատ յաճախադէպ է յունական -ον հայցականի գործածութիւնը. յառաջ կը բերեմ այստեղ միայն հետեւեալ օրինակները. "յԱղովբայ յառաջին անուանեալ թագաւորէն նոցա մինչեւ ցՔսիսոսիրոն", Քրոն. Ա, էջ 29, տես Թորանեան, Հատ. Ընթ., Ա, էջ 336. "կոչեցին զՄերբաղն ի Բաբելոնէ... եւ ի նորա վախճանել կոչեցին զնորին եղբայր զԻրովմոն", անդ, էջ 75 = Μέρβαλον... Εἴρωμον, տես Karst, Die Chronik, էջ 25. "եւ բնակիչ նմին հաշուի զդաւրավար գաղթականութեանն զՌոմոն", անդ, էջ 376 = Ῥῶμον, տես Karst, Die Chronik, էջ 132, "անց ընդ Ռենոն", անդ, Բ, էջ 250, "զԲոսպորն Ագրիպաս հնազանդեաց", անդ, էջ 258 = Βόσφορον. "առա-

սարիա, անտի չորրորդ անգամ եկն յԵրուսաղէմ, անտի առաքեցաւ ի Կեսարիա եւ դարձեալ կապանաւք առաքեցաւ ի Հռովմ եւ ի Կեսարիայ եկն ի Սիդոն, անտի ի Զմիւռն Լիկիայ, անտի ի Կնիդոն[1], անտի բազում աշխատութեամբ եկն ի կղզին, ուր եւ իժն եհար զձեռն նորա եւ ՚Ինաց անվնաս, անտի ի Սիրակուսաս[2], անտի յՌիգոն, անտի ի Պատիոդուս[3] եւ անտի եկն ի հետիոտս ի Հռովմ եւ պատահեցին նմա եղբարքն ի Ծաբեռնա[4] [եւ երից կրպակաց] եւ անտի եմուտ ի Հռովմ եւ վարդապետեաց ժամանակս սակաւս, յետոյ ի նոյն Հռովմ վկայեաց։

1 Բ ի Կեսարիա։ Բ չէք ի Կեսարիա եւ դարձեալ կապանաւք առաքեցաւ ‖ 2 22 ունին ի Կեսարիոյ... Լիկիոյ, ուղղեցի ‖ 3 Բազում աշխատութեամբ = πολλὰ παθόντες. Եհար = καθήψατο ‖ 4 Բ չէք յՌոդոն, անտի ի Պատիոդուս եւ ‖ 5 Ի հետիոտս = πεζός. Բ Հռոմ։ Բ երից ‖ 6 Բ ի Հռոմ։ Ժամանակս ...ի դէմ յոյնն ունի χρόνον ἱκανόν, ուրեմն ժամանակս բազմս ‖ 7 Բ Հռոմ։

քեալն Յովհաննէս ի Պոռոն կղզի տուաւ», անդ, էջ 278 = εἰς Πάτμον, տես Նորայր, Կոր. Վարդ., էջ 468 եւ այլն. այլուր «քան զեղջերու չէք ինչ պիղծ եւ վասն այնորիկ ասեն կոչի Եղէոն (տպ. Եղէլն), զի զաւձ ուտէ», Ոսկեբ., Մեկն. Պղս. Ա, էջ 306 = καὶ παρὰ τοῦτό φασιν αὐτὸν καλεῖσθαι ἔλαφον. «ուր տային զմաննայն եւ ղլիբանան... եւ դարձուցի անդրէն զմաննայն եւ ղլիբանանն», Նեեմ, ԺԳ, 5, 9 = τὴν μαναὰ καὶ τὸν λίβανον, ուրեմն հայց., որուն ուղղական է ὁ λίβανος, տես Hübschmann, Arm. Gr., էջ 352։ Ուրիշ օրինակներու մասին հմմտէ Այանեան, Քերականութիւն հայկազնեան լեզուի, էջ 193—194 եւ Բագրատունի, Հայ. Քերակ. ի պէտս զարգացելոց, էջ 14։

1 Տես էջ 363, ծն. 2։

2 ԲԱՌԱՔՆՈՒԹԻՆ՝ Հետեւելով յոյնին Տի է Սէ-ի-ոս եւ Բի է Սէ-ի-ոս եղծուած ընթերցուածները կ'ուղղեմ եւ կը կարդամ է Սէրիոս կամ է Սէրիոս՝ εἰς Συρακούσας. ուղղագրական անհրաժեշտ այս առաջարկին ոյժ կու տայ եւ Գործք Առաքելոցի սա ընթերցուածը «եւ իջեալ է Սէրիոս, եղեաք աւուրս երկուս», ԻԸ. 12, ուր «ոմանք» ունին է Սիրիոս, եղաք անդ աւուրս երիս», իսկ Ոսկան՝ ի Սէրիոս, տես Զօհրապեան, էջ 749։

3 Տես էջ 361, ծն. 2։

4 ԲԱՌԱՔՆՈՒԹԻՆ՝ Ի Տ-ԲԷՌՆ Է- Երէց կրպակաց մութ ու թերեւս նաեւ տեղափոխուած, կրճատուած ու աղճատուած ասութեան դէմ յոյն բնագիրն ունի պարզ ու յստակ՝ εἰς Ἀππίου Φόρον καὶ Τρεῖς Ταβέρνας եւ կամ ἄχρις Ἀππίου Φόρου καὶ Τριῶν Ταβερνῶν, որ Գործք Առաքելոցի մէջ կը թարգմանուի «մինչեւ յորդոորոյն Ապփիայ եւ երիցն կրպակաց», ԻԸ. 15։ «Հինգ հնագոյն օրինակք, կը ծանօթագրէ Զօհրապեան համաձայն մերումս ունին՝ յորդոորոյն, իսկ մնացեալքն գրեն յորդոորոյն, ուր եւ օրինակ մի յորդոորեան Ապէոյ», էջ 749։ ՀԲ կը գրէ «որդոորա կամ որդոորա, որպէս հրապարակ, փողոց, վաճառանաց», Բ, էջ 528. Բագրատունին կ'ընտրէ յորդոորոյն, էջ 1076, Զարբհանալեան Գի իբրեւ ընթերցուած մէջ կը բերէ յորդոորոյն Ավիպիայ, որ ի լուսանցս կը մեկնաբանուի պանյոլ